

NAUJAUSIAS

Elif Shafak

ROMANAS

A stylized illustration of a woman with dark hair in a bun, wearing a red dress with a black outline. She is holding a cigarette in her mouth. The background is a red patterned fabric.

10 minučių
38 sekundės
šiam keistame
pasaulyje

Įtrauktas
į 2019 m.
Booker
premijos
trumpąjį
sąrašą

TYTO ALBA

Elif Shafak

10 minučių 38 sekundės šiam keistame pasaulyje

R O M A N A S

Iš anglų kalbos vertė
Rūta Razmaitė

VILNIUS 2020

Elif SHAFAK
10 MINUTES 38 SECONDS
IN THIS STRANGE WORLD
Viking, 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

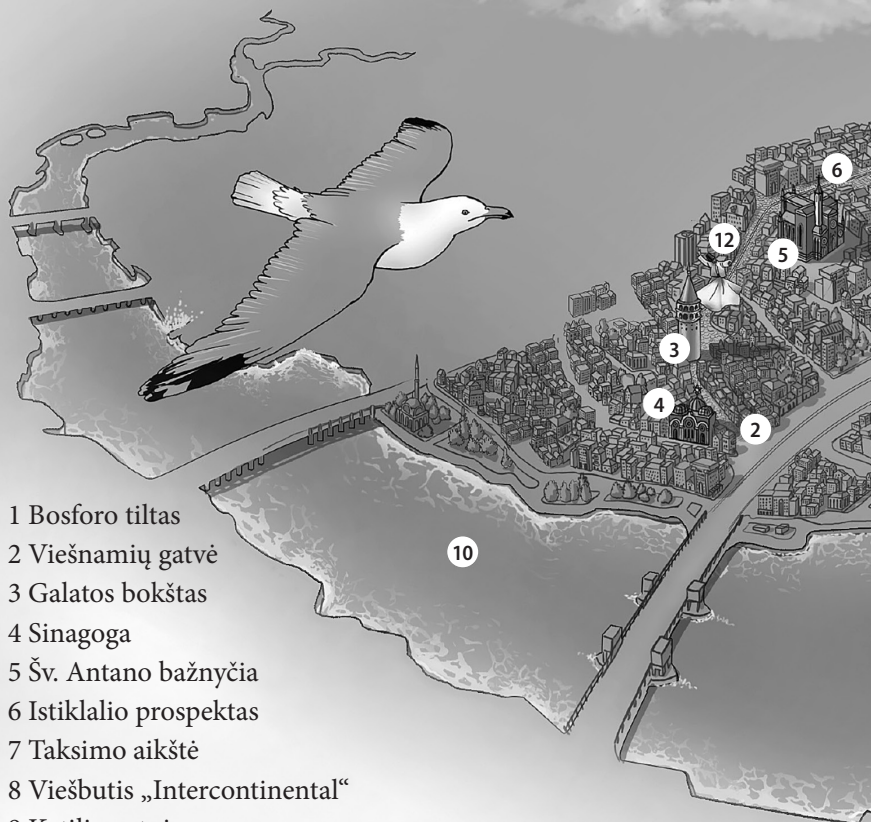
Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Copyright © Elif Shafak, 2019
© Rūta Razmaitė, vertimas į lietuvių kalbą, 2020
© „Tyto alba“, 2020

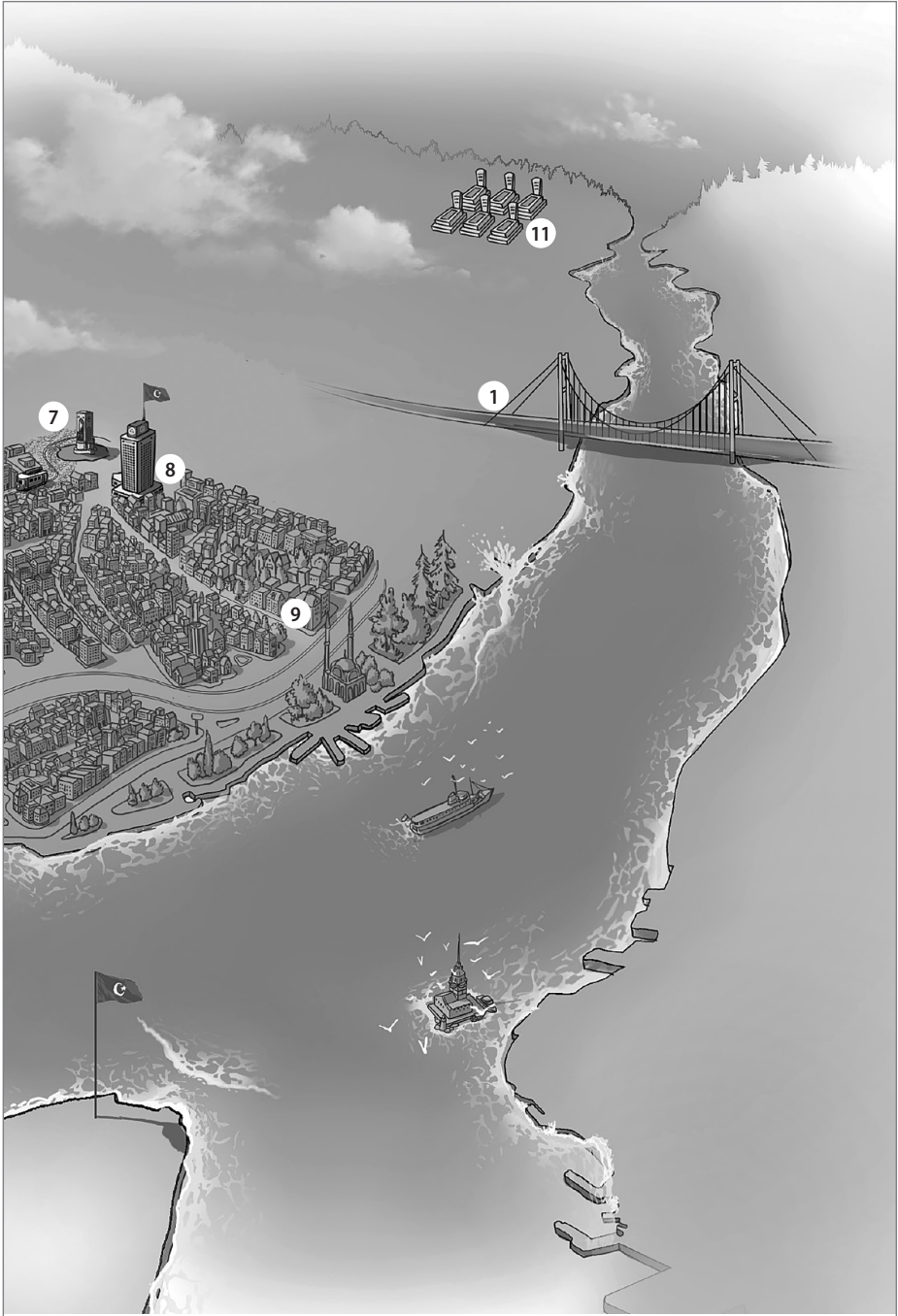
ISBN 978-609-466-466-3

*Jis ir vėl šiek tiek aplenkė mane palikdamas šį keistą pasaulį.
Bet nesvarbu. Mums, tikintiems fizika, riba tarp praeities,
dabarties ir ateities tėra gabi iliuzija.*

Albertas Einšteinas
apie artimiausio draugo
Michelės Besso mirtį

- 1 Bosforo tiltas
- 2 Viešnamių gatvė
- 3 Galatos bokštas
- 4 Sinagoga
- 5 Šv. Antano bažnyčia
- 6 Istiklalio prospektas
- 7 Taksimo aikštė
- 8 Viešbutis „Intercontinental“
- 9 Katilių gatvė
- 10 Aukso ragas
- 11 Atstumtųjų kapinės
- 12 Maulavitų / Šokančių dervišų chanaka

Pabaiga

Ji buvo vardu Leila.

Tekila Leila, kaip ją vadindavo draugai ir klientai. Tekila Leila namie ir darbe – rusvame name akmenimis grįstame akligatvyje šalia prieplaukos, išispraudusiame tarp bažnyčios ir sinagogos, tarp avienos ir kebabų krautuvėlių, gatvėje, kurioje rikiavosi seniausios legalūs Stambulo viešnamiai.

Kita vertus, išgirdusi taip sakant, ji įsižeistų ir žaismingai treptelėtų aukštakulniu bateliu.

– *Esu*, mielieji, ne *buvau*. *Esu* Tekila Leila.

Nes niekada per tūkstantį metų ji nesutiktų, kad apie ją būtų kalbama būtuojų laiku. Vien ta mintis priverstų pasijusti menkai ir nugalėtai, o šiame pasaulyje ji mažiausiai norėjo taip jaustis. Ne, ji reikalautų kalbėti apie ją esamuojų laiku, net dabar, kai apimta siaubo suprato, jog širdis ką tik nustojo plakusi, kvėpavimas nutrūko ir, kad ir kaip į tai pažvelgtum, akivaizdu, jog ji buvo mirusi.

Draugai to dar nežinojo. Tą ankstyvą rytą jie kietai miegojo, kiekvienas klaidžiodamas savo sapnų labirintuose. Leilai taip pat norėjosi būti namie, jaukiai susisupus į šiltus patalus, su katinu, per miegus tyliai murkiančiu kojūgalyje. Katinas buvo kurčias ir visas juodas, išskyrus baltą dėmę ant vienos letenos.

Pavadino jį Ponu Čaplinu Čarlio Čaplino garbei, nes jis, kaip ir ankstyvojo kino herojai, gyveno savo tyliame pasaulyje.

Dabar Leila būtų atidavusi bet ką, kad tik būtų namie. Tačiau ji čia, Stambulo priemiestyje, kitapus tamsios, drėgnos futbolo aikštės, metaliniame šiukšlių konteineryje surūdijusiomis rankenomis ir apsilupusiais dažais. Konteineris buvo su ratukais, 120 centimetrų aukščio ir 60 centimetrų pločio. Leilos ūgis siekė 1,70 metro plius 20 centimetrų violetiniai aukštakulniai, kurie tebesilaikė jai ant kojų.

Tiek daug dalykų, kuriuos ji norėjo žinoti. Mintyse sukosi paskutinės gyvenimo akimirkos, ji vis klausė savęs, kada viskas pakrypo ne taip, – bergždžios pastangos, nes laikas – ne siūlų kamuoliukas, jo taip lengvai neišnarpliosi. Oda blyško ir pilkėjo, nors ląstelės tebebuvo kupinos gyvybės. Ji negalėjo nejausti, kiek visko vyksta jos kūne, rankose ir kojose. Paprastai manoma, kad lavonas nėra gyvesnis nei nuvirtęs medis ar kelmas, neturintys sąmonės. Tačiau jei tik būtų galėjusi, Leila būtų patvirtinusi, kad, priešingai, jos kūne vyksta daugybė dalykų.

Ji vis dar negalėjo patikėti, kad jos žemiškoji egzistencija baigėsi. Dar vakar ji ėjo per Peros rajoną, jos šešėlis slinko gatvėmis, pavadintomis karo vadų ir nacionalinių didvyrių – vyrų – vardais. Dar tą savaitę jos juokas aidėjo ankštose Galatos ir Kurtulušo tavernose, ankštose ir sausakimšose Tophanės užieigose, kurių nerastum jokiuose kelionių giduose ar turistiniuose žemėlapiuose. Stambulas, kurį pažinojo Leila, nebuvo tas Stambulas, kurį užsieniečiams būtų norėjusi parodyti Turizmo ministerija.

Dar vakar ant stiklo viskio ji paliko savo pirštų atspaudus, o prabangaus viešbučio apartamentuose ant lovos nusviestame šilkiname šalyje Palomos Pikaso kvepalų – draugų dovanos –

kvapą. Aukštai danguje tebespindėjo vakarykščio mėnulio sidabras, ryškus ir nepasiekiamas, tarsi laimingų prisiminimų aidas. Ji vis dar šio pasaulio dalis, joje teberusena gyvybė, tad kaip viskas galėjo pasibaigti? Kaip jos galėjo nelikti, it sapno, išsisklaidančio su pirmaisiais aušros spinduliais? Vos prieš kelias valandas ji dainavo, rūkė, keikėsi, mąstė... mąstė netgi dabar. Įstabu, bet jos smegenys nė akimirkos nenustojo dirbusios – tik kas žino, kiek ilgai. Ji būtų norėjusi grįžti ir visiems pasakyti, kad mirtis neištinka akimirksniu, kad mirusysis gali galvoti apie įvairiausius dalykus, net apie savo mirtį. Bet Leila gerai suprato, kad žmonės bijotų tai išgirsti. Bent jau ji būtų išsigandusi, jei būtų tai sužinojusi dar būdama gyva. Staiga ji pajuto, kaip svarbu, kad visi tai sužinotų.

Leilai visada buvo keista, kad svarbiausiomis gyvenimo akimirkomis žmonės pasižymi didžiausiu nekantrumu. Tarkim, jiems atrodo, kad užtenka ištarti „taip“ ir automatiškai tampama vyru ir žmona. Tačiau prireikia ne vienų metų, kad suprastum, ką reiškia gyventi santuokoje. Panašiai visi tikisi, kad vos gimus vaikui turėtų pasireikšti motiniški – ar tėviški – instinktai. O juk kartais turi praeiti nemažai laiko, kol supranti, kaip būti tėvu – ar seneliu. Tas pats pasakytina ir apie pensiją ir vyresnį amžių. Kaip perjungti žemesnę pavarą vos išėjus iš darbo, kuriame praleidai pusę gyvenimo ir su kuriuo siejai tiek svajonių? Ne taip paprasta. Leila pažinojo į pensiją išėjusių mokytojų, kurie ir toliau keldavosi septintą, nusiprausdavo ir tvarkingai apsirengdavo tik tam, kad atsisėdę prie pusryčių stalo staiga prisimintų, jog jiems nebereikia į darbą. Jiems vis dar reikėjo laiko su tuo apsiprasti.

O jei taip pat yra ir su mirtimi? Visi mano, kad vos išleidęs paskutinį atodūšį tampa lavonu. Bet ne viskas taip paprasta.

Kaip tarp aklinau juodos ir akinamai baltos yra milijonai pilkų atspalvių, taip esama ir skirtingų vadinamojo amžinojo miego stadijų. Jei egzistuotų riba tarp Gyvenimo ir Pomirtinio gyvenimo karalysčių, ji būtų trapi it smiltainis.

Leila laukė, kada patekės saulė. Tada ją tikrai kas nors ras ir iškels iš dvokiančio konteinerio. Policijai neturėtų būti sunku nustatyti jos tapatybę – užteks surasti jos bylą. Metams bėgant ją ne kartą apieškojo, fotografavo, ėmė pirštų atspaudus ir laikė areštinėje dažniau, nei ji būtų linkusi pripažinti. Nuošaliose gatvelėse esančios policijos nuovados atsidavė tik joms būdingu kvapu – peleninių, perkrautų vakarykščių nuorūkų, kavos nuosėdų įskilusiuose puodeliuose, rūgštaus burnos kvapo, drėgnų skudurų ir aštraus šlapimo tvaiko, kurio nepajėgė išnaikinti jokie valikliai. Pareigūnai ir pažeidėjai dalydavosi tais pačiais ankštais kambarėliais. Leilai visada atrodė keista, kad tiek policininkai, tiek nusikaltėliai palieka savo negyvas odos ląsteles ant tų pačių grindų, kur jomis minta tos pačios dulkių erkės – nieko nesirinkdamos ir neskirstydamos. Žmogaus akiai nematomame lygmenyje pačiais netikėčiausiais būdais maišėsi priešingybės.

Kai ji bus atpažinta, apie jos mirtį bus pranešta šeimai. Jos tėvai gyveno už daugiau kaip tūkstančio kilometrų, istoriniame Vano mieste. Bet ji ir nesitikėjo, kad jie atvažiuos atsimti jos kūno, turint omeny, kad jau seniai jos išsižadėjo.

Užtraukei mums gėdą. Dabar visi mus apšneka.

Tada policija kreipsis į jos draugus. Jų buvo penketas: Sabotažas Sinanas, Nostalgija Nalan, Džamila, Zainab¹²² ir Holivudo Humeira.

Leila neabejojo, kad draugai atskubės vos tik apie tai išgirdę. Ji tarsi regėjo juos bėgančius prie jos, skubius, bet neryž-

tingus žingsnius, iš siaubo išsiplėtusias akis, dar nepersmelktas skausmo, gyvą sielvartą, dar nepasiekusį proto. Ji apgailestavo, kad jiems teks ištverti tokią skaudžią sumaištį. Tačiau guodėsi supratusi, kad jie surengs jai nuostabias laidotuves. Kamparas ir smilkalai. Muzika ir gėlės – tiksliau, rožės. Degančios ugnimi, šviečiančios saule, sodrios raudonojo vyno spalvos... Amžina ir laikui nepavaldi klasika. Tulpės pernelyg karališkos, narcizai pernelyg trapūs, nuo lelijų ji čiaudėdavo, o rožės, rožės buvo tobulos – nuostabios, bet su aštriais spygliais.

Pamažu aušo. Horizonte nuo rytų į vakarus išryškėjo ištisa kokteilių spalvų paletė – persikiniai beliniai, apelsininiai martiniai, braškinės margaritos, raudonieji negroniai. Po kelių akimirkų iš aplinkinių minaretų nuaidėjo kakofoniškas kvietimas melstis. Tolumoje, busdamas iš žalsvai melsvo sapno, galingai nusižiovavo Bosforas. Į uostą kosėdamas dūmus grįžo žvejų laivas. Prieplaukoje sklaidėsi sunkus ūkas. Kadaisė čia vešėjusias alyvmedžių giraites ir figmedžių sodus su žeme sulygino buldozeriai, kad padarytų daugiau vietos nesibaigiantiems namams ir automobilių aikštelėms. Kažkur besisklaidančioje tamsoje pasigirdo šuns lojimas – veikiau pareigingas nei džiugus. Netoliese garsiai ir įžūliai sučirškė paukštis, jam atsakė kitas, nors ir ne taip smagiai kaip pirmasis. Priešaušrio choras. Leila girdėjo sunkvežimio burzgimą duobėtame kelyje, kaskart pataikęs į duobę jis krestelėdavo. Netrukus rytinio eismo triukšmas taps kurtinantis. Pasaulis budo gyventi.

Kai dar buvo gyva, Leilą visada stebino, netgi trikdė žmonės, kurie jautė pasitenkinimą be perstojo kalbėdami apie pasaulio pabaigą. Kaip tariamai sveikas protas gali būti apsėstas keisčiausių minčių apie asteroidus, meteorus ir kometas, ke-

liančius chaosą mūsų žemėje? Leilos supratimu, apokalipsė nebuvo blogiausia, kas galėjo ištikti žmoniją. Galimybė, kad civilizacija žlugs akies mirksniu, neatrodė nė perpus tokia baisi kaip suvokimas, kad vieno žmogaus mirtis neturi jokio poveikio pasaulio tvarkai, kad gyvenimas lygiai taip pat tęsis ir be mūsų, kaip kad mums esant gyviems. Būtent *tai* jai visada kėlė didžiausią siaubą.

* * *

Švelnus brizas pakeitė kryptį ir nuvilnijo per futbolo aikštę. Tada ji ir išvydo juos – keturis paauglius. Šįryt šiukšlių rinkėjai ankstyvi. Du stūmė vežimėlį, prikrautą plastikinių butelių ir sulamdytų skardinių. Trečias, susikūprinęs, sulinkusiais keliais, vilkosi jiems iš paskos, tempdamas tamsų maišą su kažkokia sunkenybe. Ketvirtas, aiškiai jų vadas, išdidžiai žingsniavo priekyje kaip kovinis gaidys atstatęs liesą krūtinę. Juokaudami tarpusavyje artėjo prie jos.

Nesustokit.

Stabtelėję kitapus gatvės ėmė raustis šiukšlių konteineryje. Šampūnų buteliukai, sulčių pakeliai, jogurtų indeliai, kiaušinių dėžutės... kiekviena sužvejota brangenybė keliavo į vežimėlį. Judesiai tikslūs, įgudę. Vienas rado seną odinę skrybėlę, juokdamasis užsivožė ant galvos ir susikišęs rankas į užpakalines kišenes ėmė išdidžiai vaikštinėti kaip koks filmų gangsteris. Vadas nieko nelaukdamas nutraukė skrybėlę ir užsidėjo sau ant galvos. Niekas neprieštaravo. Perrausę šiukšles jie patraukė toliau. Leilos nusivylimui, pasuko į priešingą pusę, tarsi ketindami grįžti atgal.

Ei, aš čia!

Lėtai, tarsi išgirdęs nebylų Leilos maldavimą, vadas pakėlė galvą ir prisimerkęs įsistebeilijo į tekančią saulę. Besimainančioje ryto šviesoje tyrinėjo horizontą, kol žvilgsnis užkliuvo už jos. Antakiai šovė į viršų, lūpos nežymiai virptelėjo.

Prašau, nenuiek.

Jis liko. Kažką pasakė kitiems ir visi keturi įsmeigė į ją apstulbusius žvilgsnius. Tada Leila pamatė, kokie jie dar jauni. Paaugliai, netgi vaikai, besidedantys esą vyrai.

Berniukas žengė nedrąsų žingsnelį į priekį. Paskui dar vieną. Kaip pelė prie nukritusio obuolio – baugščiai, atsargiai, bet kartu ryžtingai. Priėjus arčiau veidas apsiniaukė.

Nebijok.

Dabar jis stovėjo visai šalia, taip arti, kad Leila matė jo akių baltymus – su geltonomis dėmėmis, išraizgytus kraujagyslių. Vadinas, uosto klijus. Berniukas, kuriam ne daugiau kaip penkiolika, kurį Stambulas tariamai sutinka išskėstomis rankomis, o kai mažiausiai to tikiesi, paspiria šalin kaip seną skudurą.

Iškviesk policiją, vaikeli. Iškviesk policiją, kad ji praneštų mano draugams.

Vaikinukas apsidairė, ar niekas nemato, ar aplink nėra stebėjimo kamerų. Tada ištiesė ranką prie Leilos pakabučio – auksinio medaliono su mažyčiu smaragdu. Atsargiai, tarsi bijodamas, kad gali sprogti, palietė. Metalas vėsa ramino. Jis atidarė medalioną. Viduje buvo nuotrauka. Išėmė ir akimirką patyrinėjo. Atpažino tą pačią moterį, tik daug jaunesnę. Šalia stovėjo žaliaakis vyras švelnia šypsena ir ilgais plaukais, sušuokuotais pagal tų laikų madą. Jie atrodė laimingi ir įsimylėję.

Kitoje nuotraukos pusėje buvo užrašyta – *Aš ir D/Ali, 1976 pavasaris.*

Jis mikliai nutraukė pakabutį ir susigrūdė trofėjų į kišenę. Kiti, tylomis stovintys už jo, matė, ką jis padarė, bet nieko nepasakė. Nors dar vaikai, jie jau turėjo pakankamai patirties, kad suprastų, kada šiame mieste reikšti savo teises, o kada geriau patylėti.

Tik vienas iš jų išdrįso prieiti arčiau ir paklausė, veikiau sušnabždėjo:

– Ar... ar ji gyva?

– Nebūk juokingas, – atkirto vadas. – Šalta kaip akmuo.

– Vargšė moteris. Kas ji?

Palenkęs galvą į šoną vadas tyrinėjo Leilą, tarsi tik dabar būtų pamatęs. Nužvelgė nuo galvos iki kojų ir jo veidą tarsi per puslapį palietas rašalas iškrepė vypsny.

– Nesupranti, mulki? Ji kekšė.

– Taip manai? – susidomėjęs paklausė kitas, pernelyg drovus ir nekaltas, kad pakartotų tą žodį.

– Žinau, kvaily. – Vadas pasisuko į juos ir garsiai, pabrėžtinai pasakė: – Ji pateks į visus laikraščius. Visus televizijos kanalus. Mes išgarsėsime! Kai pasirodys žurnalistai, kalbėsiu aš, aišku?

Tolumoje suburzgė variklis ir suriaumojusi mašina įsuko į greitkelį, slystelėdama ant posūkio. Išmetamųjų dujų kvapas susimaišė su sūriu pakrantės oru. Nors dar buvo ankstyvas rytas, pirmieji saulės spinduliai nušvietė minaretų smailes, namų stogus ir viršutines Judo medžių* šakas. Gatvės prisipildė skubančių žmonių, kurie dar nespėjo išeiti iš namų jau kažkur vėlavo.

* Taip vadinamas apskritalapis cercis (*Cercis siliquastrum*), kaip tikima, ant tokio medžio pasikorė Judas (*visos pastabos – vertėjos*).

PIRMA DALIS

Protas

Viena minutė

Pirmąją minutę po mirties ėmė gesti sąmonė – lėtai, bet negrįžtamai, kaip atsitraukianti banga. Smegenų ląstelės, negaudamos kraujo, liko be deguonies. Bet nemirė. Bent jau ne iškart. Paskutiniai energijos likučiai aktyvino daugybę neuronų, sujungdami juos, tarsi viskas tik prasidėtų. Ir nors širdis nustojo plakusi, smegenys priešinosi, kovojo iki galo. Protas perėjo į aukštesnio sąmoningumo būseną, stebėjo kūno mirtį, bet negalėjo susitaikyti su savąja. Atmintis veikė toliau, atkakliai rankiodama gyvenimo, kuris jau ėjo į pabaigą, nuotrupas. Laikas virto skysčiu, sraunios prisiminimų upės liejosi viena į kitą, kol praeitis ir ateitis susipynė ir tapo neperskiriamos.

Pirmasis Tekilą Leilą užplūdęs prisiminimas buvo apie druską – jos pojūtį ant odos, skonį ant liežuvio galiuko.

Ji regėjo save dar kūdikį – nuogą, šlapia, raudoną. Vos prieš kelias akimirkas ji paliko motinos iščias ir išslydo per šlapia, slidų tunelį, kur ją sukaustė dar nepažįstamas baimės jausmas – ji atsidūrė nematytų spalvų ir garsų sklidine pasaulyje. Buvo žvarbi sausio diena, pro vitražinius langus krentanti saulės šviesa vaivorykštės spalvomis nutvieskė dygsniuotą antklodę ir vandenį porcelianiniame dubenyje. Tą patį vandenį, į kurį pribuvėja, pagyvenusi moteris rudeninių lapų spalvų

drabužiais, mirkė ir grėžė rankšluostį. Jai nuo dilbių varvėjo kraujas.

– *Mashallah, mashallah**. Mergaitė.

Pribuvėja išsitraukė titną, kuri laikė užsikišusi už liemenės, ir nupjovė bambagyslę. Tam ji niekada nenaudodavo peilio ar žirklių, jų šaltas tikslumas niekaip nederėjo su kruvinu kūdikio atėjimu į šį pasaulį. Pribuvėja buvo labai gerbiama kaimynystėje, bet dėl savo ekscentriškumo ir atsiskyrėliško gyvenimo būdo laikoma paslaptinga asmenybe, turinčia du veidus – žemišką ir nežemišką, kurie, kaip į orą išmesta moneta, kaskart gali atsiversti nežinia kuria puse.

– Mergaitė... – aidu atsiliepė jauna moteris, gulinti kalinėtoje lovoje. Jos medaus atspalvio plaukai buvo permirkę nuo prakaito, burna sausa kaip smėlis.

Ji baiminosi, kad taip gali nutikti. Likus mėnesiui iki gimdymo vaikštinėdama po sodą susirado voratinklį ir švelniai perdūrė pirštu. Paskui kelias dienas iš eilės vis eidavo jo pažiūrėti. Jei voras užadys skylę, gims berniukas. Bet voratinklis liko skylėtas.

Jaunoji moteris buvo vardu Binaz – „tūkstantis meilių žodelių“. Tik devyniolikos, nors jautėsi kur kas vyresnė. Putlios, išraiškingos lūpos, pikantiška, riesta nosytė, reta šiuose kraštuose, pailgas veidas išraiškingu smakru ir didelės, tamsios akys su žydromis dėmelėmis kaip varnėno kiaušiniai. Ji buvo liekna, smulki, bet dabar, vilkėdama gelsvo lino naktinius, atrodė trapesnė nei paprastai. Ant skruostų – keli nežymūs raupų randai, mama sakydavo, kad ją miegančią pabučiavo mėnesiena. Ji ilgėjosi mamos, tėvo ir devynių brolių ir seserų, su kuriais

* Dievui panorėjus (*arab.*).

gyveno kaime, esančiame už kelių valandų kelio. Jų šeima buvo labai varginga ir nuo tada, kai įžengė į šiuos namus kaip nuotaka, jai tai nuolatos būdavo primenama.

Būk dėkinga. Kai čia atitekėjai, neturėjai nieko.

Ir vis dar nieko neturiu, dažnai pagalvodavo Binaz. Visas jos turtas buvo laikinas ir bešaknis, kaip pienės pūkas. Vienas stipresnis vėjo gūsis, vienas smarkesnis lietaus šuoras ir nieko neliks. Slėgė mintis, kad bet kada gali būti išvaryta iš šių namų, ir kur tada ji eis? Tėvas nė už ką nepriims atgal – šeimoje ir taip per daug alkanų burnų. Teks tekėti dar kartą – tačiau kur garantija, kad kita santuoka bus laimingesnė ar naujas vyras labiau patiks, o ir kam reikalinga išsiskyrusi, *panaudota* moteris? Ir slegiama to netikrumo ji slankiojo po namus, po savo miegamąjį tarsi nekviesta viešnia. Iki pat dabar. Bet viskas pasikeis, kai pagimdysiu berniuką, kartojo sau. Tada dings nerimas ir ji nebesijaus nesaugi.

Šiaip ne taip Binaz prisivertė pažvelgti į tarpdurį. Tenai, viena ranka įsispindusi į klubą, kita laikydamosi durų rankenos, tarsi neapsisprendama, pasilikti ar išeiti, stovėjo stambi moteris kvadratinio smakru. Nors jai buvo vos per trisdešimt, rankos jau nusėtos senatvinėmis dėmėmis, o aplink siauras it ašmenys lūpas įsirėžusios raukšlės. Kakta taip pat išvagota gilių, nelygių raukšlių, primenančių suartą dirvą. Visos raukšlės – nuolatinio raukymosi ir rūkymo rezultatas. Ji per dienas rūkydavo tabaką ir gurkšnodavo arbatą, nelegaliai atgabentus iš Irano ir Sirijos. Plytų raudonumo plaukai, nurausvinti egiptietiška chna, perskirti pusiau ir supinti į storą kasą, kone siekiančią juosmenį. Rudos akys rūpestingai apvestos juodais dažais. Ji buvo kita, pirmoji, Binaz vyro žmona – Sjuzana.

Akimirką moterų žvilgsniai susitiko. Oras tarp jų buvo

lipnus ir rūgštus kaip kylanti tešla. Nors dalydavosi tuo pačiu kambariu daugiau nei dvylika valandų per dieną, dabar jos atsidūrė skirtinguose pasauliuose. Abi žinojo, kad gimus vaikui jų padėtis šeimoje negrižtamai pasikeis. Antroji žmona, nors jaunesnė ir gyvena čia trumpiau, taps viršesnė.

Sjuzana nuleido akis, bet trumpam. Kai vėl jas pakėlė, žvilgsnis buvo kaip niekad šaltas. Ji linktelėjo naujagimės pusėn.

– Kodėl ji tyli?

Binaz veidas papilkėjo.

– Tikrai. Ar kas negerai?

– Viskas gerai, – nuramino pribuvėja, nutvilkiusi Sjuzaną žvilgsniu. – Turėkit kantrybės.

Pribuvėja apliejo naujagimę šventu vandeniu iš Zamzamo šulinio – tai buvo piligrimo, neseniai atlikusio chadžą*, dovana. Kraujas ir gleivės – viskas buvo nuplauta. Mergytė neramiai pasimuistė ir net nuprausta nesiliovė spurdėjusi, lyg kovotų su savimi pačia – 3 kilogramais 700 gramų.

– Galiu ją palaikyti? – paklausė Binaz sukdamą ant piršto plaukų sruogą – šį nervingą įprotį įgijo pastaraisiais metais. – Ji... ji neverkia.

– Dar spės prisiverkti, – užstojo mažylę pribuvėja, bet staiga prikando liežuvį, nes jos žodžiai nuskambėjo tarsi nelaimės pranašas. Ji greitai tris kartus nusispjovė ant žemės ir dešine koja primynė kairiąją – kad užkirstų kelią nelaimės nuojautai, jei čia tokia buvo.

Kambaryje stojo nejauki tylą – pirmoji žmona, antroji žmona, pribuvėja ir dvi kaimynės nenuleido nuo naujagimės laukiančių žvilgsnių.

* Piligriminė kelionė į Meką.

– Kas jai? Sakysit tiesą, – tylūs Binaz žodžiai nebuvo skirti niekam konkrečiai.

Per pastaruosius keletą metų ji jau šešis kartus persileido, kiekvienas persileidimas buvo vis skausmingesnis ir sunkiau pamiršamas, tad šio nėštumo metu ji itin saugojosi. Nepalietė nė vieno persiko, kad kūdikis negimtų pūkuotas, ruošdama maistą nenaudojo jokių žolelių ar prieskonių, kad vaikas neturėtų strazdanų ir apgamų, neuostė rožių, kad ant odos nebūtų tamsiai raudonų dėmių. Nė karto nesikirpo plaukų, kad nenukirptų laimės. Susilaikė nebarbenusi nagais į sieną, kad netyčia nepataikytų į galvą snaudžiančiam vampyru. Sutevus, žinodama, kad tualetuose džinai kelia vestuves, nekel-davo kojos iš kambario, o reikalus atlikdavo į naktinį puodą. Žiurkės, katės, triušiai, maitvanagiai, dygliakiaulės, benamiai šunys – į juos nė nepažvelgė. Net kai jų gatvėje pasirodė ke-liaujantis muzikantas, už pavadėlio vedinas šokančia meška, ir visi kaimynai išpuolė į lauką pažiūrėti netikėto reginio, ji liko namie bijodama, kad kūdikis negimtų plaukuotas. Kaskart, sutikusi raupsuotąją ar elgetą, išvydusi katafalką, apsisukdavo ir nuskubėdavo į priešingą pusę. Kiekvieną rytą suvalgydavo po svarainį, kad vaikutis turėtų duobutes skruostuose, o kiek-vieną vakarą po pagalve pasidėdavo peilį, kad apsisaugotų nuo piktųjų dvasių. Ir slapčia, kaskart nusileidus saulei, išrinkdavo iš šepečio Sjuzanos plaukus ir sudegindavo židinyje, taip norė-dama sumažinti pirmosios vyro žmonos valdžią.

Prasidėjus pirmiesiems sąrėmiams Binaz atsikando rau-dono obuolio – saldaus, sunokusio saulėje. Dabar jis gulėjo ant stalelio prie lovos, jau pradėjęs ruduoti. Vėliau jis bus supjaus-tytas ir padalytas negalinčioms pastoti kaimynystės moterims, kad vieną dieną ir jos susilauktų palikuonių. Ji taip pat gurkš-

telėjo granatų šerbetu, įpildo į jos vyro dešinią batą, visuose kambario kampuose pabarstė pankolių sėklų ir peršoko per šluotą, gulinčią ant grindų prie pat durų, – nematomą sieną, saugančią nuo Šetono. Sąrėmiams intensyvėjant, kad būtų palengvintos gimdymo kančios, iš narvų vienas po kito buvo išleisti visi naminiai gyvūnai – kanarėlės, kikeliai... Paskutinis iš akvariumo paleistas mėlynas siaminis gaidukas, išdidus ir vienišas. Dabar jis tikriausiai plaukioja netoliese tekančiame upelyje, o jo ilgi pelekai vilnija vandenyje kaip mėlyniausias safyras. Jei mažoji žuvelė pasuks į druskos ežerą, kuriuo garšėja šis rytų Anatolijos miestelis, kažin ar liks gyva jo druskingame vandenyje. Užtat pasukusi į priešingą pusę ji pasiektų Didįjį Zabą, o paskui galbūt net Tigrą, legendinę upę, ištekančią iš Rojaus sodų.

Ir visa tai vien tam, kad kūdikis gimtų gyvas ir sveikas.

– Noriu ją pamatyti. Atneškit man dukrą.

Ištarus tuos žodžius Binaz dėmesį patraukė judesys. Greitai it šmėkštelėjusi mintis Sjuzana atidarė duris ir išskubėjo iš kambario – aiškiai pranešti naujienos savo – *jų* vyrui. Binaz suakmenėjo.

Charunas buvo nenuspėjamas. Vieną dieną geras ir dosnus, kitą savanaudis ir net klastingas. Vyriausias iš trijų vaikų vienas pats užaugino brolių ir seserį po to, kai tėvai žuvo avarijoje, apvertusioje jų mažą pasaulėlį aukštytyn kojom. Tragedija suformavo asmenybę, jis tapo pernelyg globėjiškas artimiesiems ir nepasitikintis svetimais. Kartais jis pripažindavo, kad jame tarsi kažkas nutrūko ir jis labai norėtų pasikeisti, bet ketinimai taip ir likdavo ketinimais. Polinkis į taurelę buvo toks pat nenugalimas kaip ir Dievo baimė. Gerdamas rakiją dalydavo pažadus į kairę ir į dešinę, o kitą dieną, slegiamas kaltės,

dar daugiau prižadėdavo Alachui. Liežuvis buvo jo priešas, kūnas, beje, irgi. Kaskart Binaz pastojus, jo pilvas taip pat imdavo pūstis, nors ir ne taip akivaizdžiai, bet pakankamai, kad kaimynai pradėtų šaipytis jam už nugaros.

– Vyrukas vėl laukiasi, – sakydavo vartydami akis. – Gaila, kad pats negali gimdyti.

Labiau už viską pasaulyje Charunas norėjo sūnaus. Ir ne vieno. Visiems, kas netingėdavo klausytis, jis kartodavo turėsiąs keturis sūnus, kuriuos pavadinsiąs Tarkanu („drąsus ir stiprus“), Tolga („karo šalmas“), Tufanu („smarkus lietus“) ir Tariku („kelias į Dievą“). Tačiau ilgi santuokos su Sjuzana metai nedavė vaisių. Tada šeimos vyresnieji surado Binaz – vos šešiolikos metų mergaitę. Kelios savaitės derybų tarp šeimų ir Charunas ir Binaz buvo sutuokti per religinę ceremoniją. Tokios jungtuvės laikomos neoficialiomis, ateityje iškilus kokiam nors ginčui santuoka nebūtų pripažinta teisme, tačiau niekas apie tai neužsiminė. Liudininkų akivaizdoje jiedu susėdo ant grindų priešais žvairą imamą, kurio balsas nuo turkų kalbos perėjus prie arabų tapo dar niūresnis. Binaz sėdėjo nuleidusi akis į kilimą ir iš padilbų nužiūrinėjo imamo kojas. Šviesiai rudos, sudžiūvusio purvo spalvos kojinės buvo senos ir skylėtos. Kaskart sujudėjus vienas iš nykščių vis baudėsi išlįsti į laisvę.

Netrukus po vestuvių Binaz pastojė, bet viskas baigėsi persileidimu, vos nekainavusiu jai gyvybės. Naktinė panika, veriantys skausmai, šalta ranka ant slėpsnų, kraujo kvapas ir poreikis kažko įsitverti lyg krentant į prarają. Tai kartojosi ir per kitus nėštumus, kaskart vis sunkiau. Nors niekam to nesakė, jai atrodė, kad su kiekvienu prarastu kūdikiu nutrūksta dalis kabančio tilto, jungiančio ją su šiuo pasauliu ir savo pačios sveiku protu, kol liko tik menkas siūlelis.

Ji būtų norėjusi grįžti ir visiems pasakyti, kad mirtis neišrinka akimirksniu, kad mirusysis gali galvoti apie įvairiausius dalykus, net apie savo mirtį. Bet Leila gerai suprato, kad žmonės bijotų tai išgirsti. Bent jau ji būtų išsigandusi, jei būtų tai sužinojusi dar būdama gyva. Staiga ji pajuto, kaip svarbu, kad visi tai sužinotų.

Leilą Tekilą, kaip ją vadino, rado šiukšlių konteineryje Stambulo priemiestyje. Ji negyva, tačiau jos smegenys vis dar veikia; ir tas dešimt jai likusių minučių ji pasakoja apie savo ir draugų, tokių pat atstumtųjų, gyvenimą. Prisimena vaikystę ir jaunystę provincijos miestelyje, poligamišką šeimą su dviem motinomis ir despotišku, žiauriu tėvu, seksualinį išnaudojimą ir beteisiškumą. Vienintelis kelias – pabėgimas. Pabėgusi į Stambulą, Leila ima pardavinėti savo kūną ir suranda namus istorinėje viešnamių gatvėje. Realybė čia taip pat žiauri ir negailestinga, bet Leilai pavyksta išgyventi, išsaugant savo vidinės laisvės, teisingumo ir grožio jausmą. Ir suradus draugų. Penki likimo nuskriaustieji kalba iš tamsiosios Stambulo pusės. Tikrovė joje – grėsminga, o gyvenimas – trumpas.

E. Shafak Stambulas – ne grožio kupinas turistinis, o žiaurus, išsunkiantis žmones ir išmetantis juos į šiukšlyną. Leila ir jos draugai – tik keletas tų, kurie neturi balso visuomenėje, gyvenantys ten, kur padorus žmogus bijo kelti koją. Bet tekstas alsuoja savitu – tragišku ir ironišku – grožiu.

Ebru Bilun nuotr.

ELIF SHAFAK (Elif Şafak) – daugelį apdovanojimų pelniusi britų ir turkų kilmės rašytoja, rašanti turkiškai ir angliškai, septyniolikos knygų (vienuolika jų – romanai) autorė. Jos knygos išverstos į 50 kalbų. Naujausias jos romanas „10 minučių 38 sekundės šiame keistame pasaulyje“ buvo įtrauktas į *Booker* premijos trumpąjį sąrašą ir išrinktas *Blackwell* metų knyga. Romaną „Keturiadešimt meilės taisyklių“ BBC įtraukė tarp 100 romanų,

formuojančių mūsų pasaulį. E. Shafak – politikos mokslų daktarė, dėčiusi įvairiuose universitetuose, tarp jų – Šv. Onos koledže Oksfordo universitete, kurio garbės narė ji yra. Jai buvo įteiktas Meno ir literatūros ordinas, ji – Karališkosios literatūros draugijos narė. 2017 m. *Politico* ją išrinko viena iš 12 žmonių, „kurie pakylėja jums širdį, kai to labiausiai reikia“. E. Shafak vadovavo *Wellcome* premijos žiuri, šiuo metu ji – viena iš *Orwell* premijos žiuri narių.

www.elifshafak.com

ISBN 978-609-466-466-3

TYTO ALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt